

Спеціалізованій вченій раді Д 27.821.03

Білоцерківського національного
аграрного університету

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, доцента,

Лаврука Віталія Валерійовича

на дисертаційну роботу Стариченка Євгенія Михайловича на тему

«Прогнозування рівня продовольчої безпеки України»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук

за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним

господарством

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок з напрямками наукових досліджень

Продовольча безпека посідає важливе місце в дослідженнях соціально-економічного, політичного, екологічного, демографічного, управлінського, біологічного, інформаційного та інституціонального характеру. Це означає, що проблема продовольчої безпеки є не лише актуальною, але й ще складною, багатогранною та багаторівневою. Вирішення завдання формування стійкого продовольчого забезпечення населення вимагає наявності продовольства, його доступності, достатності та якості, а також збалансованості раціону харчування, що допомагає людині повною мірою реалізувати свій потенціал. З метою підвищення продовольчої безпеки країни необхідною умовою є створення передумов, які сприятимуть забезпеченню стабільного розвитку вітчизняного аграрного сектору на фоні посилення ризиків та загроз як внутрішнього, так зовнішнього середовища.

Підвищення рівня продовольчої безпеки та його подальше забезпечення у довгостроковій перспективі передбачає необхідність організації систематичного

моніторингу та визначення прикладних аспектів прогнозування, для виявлення небезпечних тенденцій у продовольчому забезпеченні населення та розроблення заходів з їх усунення. Виходячи із викладеного дисертаційна робота Стариченка Є. М. є актуальною та має теоретичне, методологічне і практичне значення.

Підтвердженням актуальності дисертаційного дослідження є те, що вона безпосередньо пов'язана із тематикою досліджень Національного університету біоресурсів і природокористування України: «Розробка системи моделей для прогнозування ринків продукції рослинницької та тваринницької галузей України» (номер державної реєстрації 0109U000775) де автором обґрунтовано методикау прогнозування показників функціонування ринків продукції рослинницької та тваринницької галузей України, здійснено її практичну адаптацію при розробці моделей розвитку кон'юнктури ринків та визначенні продовольчого потенціалу галузей АПК України; «Розробка моделі інформаційно-аналітичної системи моніторингу розвитку агропромислового комплексу України» (номер державної реєстрації 011U003614), де автором розроблено прогнози стану ринків продукції рослинницької та тваринницької галузей України, а також розроблено балансову модель галузей АПК України.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації

Одержані у дисертації наукові результати, рекомендації та пропозиції дозволяють зробити висновок про високий рівень обґрунтованості підходів і достовірності викладених методів і результатів досліджень. Результати, які викладені в роботі, поглиблюють теоретико-методологічні основи прогнозування рівня продовольчої безпеки та організаційно-економічних заходів щодо забезпечення продовольчої безпеки України. Вони базуються на фундаментальних положеннях економічної теорії, враховують опубліковані результати наукових досліджень в галузі макроекономічного прогнозування та широкий спектр наукової і практичної літератури присвяченої проблемам формування продовольчої безпеки.

У дослідженні здобувачем використані такі методи: історично-логічний – для розуміння сутності продовольчої безпеки та макроекономічного прогнозування; наукового узагальнення – при визначенні методики прогнозування індикаторів продовольчої безпеки; економіко-статистичний – для визначення стану та тенденцій розвитку продовольчого забезпечення населення; сценарного аналізу – для оцінки впливу факторів на кон'юнктуру продовольчого ринку; економіко-математичного моделювання – для визначення продовольчого потенціалу України та обґрунтування розмірів субсидії; абстрактно-логічний – для формулювання теоретичних узагальнень та висновків.

Базою дослідження слугували національні та міжнародні законодавчі і нормативно-правові акти з питань продовольчої безпеки, офіційні дані Державної служби статистики України та органів державного управління, дані міжнародних рейтингових агентств та результати особистих спостережень автора.

Вищевикладене дозволяє зробити висновок про всебічну обґрунтованість і достовірність, представлених у дисертаційній роботі наукових положень, висновків і рекомендацій.

3. Наукова новизна результатів, одержаних особисто здобувачем та поданих на захист

У дисертаційній роботі на достатньому теоретико-методологічному рівні досліджені та обґрунтовані положення, які відображають новизну проведеного дослідження та отримані особисто автором. Найбільш суттєвими із них, на нашу думку, є те, що автором:

- систематизовано еволюцію підходів до дефініції продовольчої безпеки, та дано власне визначення, яке об'єднує існуючі історичні підходи до проблеми продовольчого забезпечення (С. 41);

- запропоновано схему дослідження щодо формування інформаційно-аналітичного комплексу прогнозування рівня продовольчої безпеки (С. 64-65). В межах якої, на основі адаптації сутності макроекономічного прогнозування до системи критеріїв продовольчого забезпечення, подано визначення

прогнозування рівня продовольчої безпеки. Та визначено методику неструктурного прогнозування індикаторів продовольчої безпеки (С. 65-67);

- розвинуто алгоритм інтегральної оцінки стану продовольчої безпеки (С. 91-94), який дозволив отримати узагальнену оцінку рівня продовольчої безпеки. А також, на основі прогнозних меж запропонованого індикатора, визначити ризик виникнення продовольчої небезпеки (С. 157);

- створена балансова модель земельних ресурсів сільського господарства, що дозволила оцінити продовольчий потенціал держави та напрями розвитку галузей сільського господарства для забезпечення належного рівня споживання основних продуктів харчування (С. 107);

- розраховані прогнози законодавчо-визначених показників продовольчої безпеки на основі розроблених прогнозних моделей (підрозділ 3.2), які мають наукову і практичну цінність і дозволили виявити небезпечні тенденції критичні елементи в продовольчому забезпеченні населення. А також методика розрахунку коефіцієнтів еластичності на продукти харчування за ціною і доходом, що дозволило визначити комбінації зміни цін та доходів для досягнення раціонального рівня споживання (С. 162-164);

- запропоновано механізм надання адресної грошової допомоги, розрахунок якої ґрунтується на моделі часткової рівноваги продовольчого ринку та оптимізаційних методах і сприятиме підвищенню соціальної й економічної доступності населення до продуктів харчування (С. 174-179).

4. Оцінка основного змісту дисертаційної роботи її завершеність та повнота викладення наукових положень в опублікованих працях і авторефераті

Дисертаційна робота Стариченка Є. М. «Прогнозування рівня продовольчої безпеки України» є логічним та завершеним дослідженням, яке складається із анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків, загальний обсяг якої складає 256 сторінок.

У першому розділі автором досліджено категоріальний апарат продовольчої безпеки; критерії та показники її оцінки; обґрунтовано місце прогнозування в системі планування національного господарства, визначено

методичні основи прогнозування показників продовольчої безпеки.

У другому розділі проаналізовано сучасний стан продовольчої безпеки країни та проаналізовано вплив основних чинників на процес її формування; визначено продовольчий потенціал країни та запропоновано методику інтегральної оцінки рівня продовольчої безпеки.

У третьому розділі запропоновано систему моніторингу продовольчої безпеки країни; розроблено моделі прогнозування продовольчої безпеки України; обґрунтовано механізми формування стабільного продовольчого забезпечення населення.

Основні положення роботи викладені у 16 наукових працях, з яких одна монографія, 8 статей у наукових фахових виданнях України, 2 статті в наукових виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз, й публікація у виданнях іншої держави, 4 тези доповідей на міжнародних та українських науково-практичних конференціях. Публікації повною мірою відображають основні результати дисертаційного дослідження. Перелік опублікованих праць за темою дисертації відображає зміст роботи. Автореферат відповідає змісту дисертаційної роботи та дає повне уявлення про наукову цінність і практичну значущість роботи, основні положення дисертації, отримані наукові результати, сформульовані висновки та рекомендації.

5. Науково-практична значущість результатів дослідження

Науково-практичне значення результатів дослідження Стариченка Є. М. полягає у розробці теоретико-методологічних та практичних рекомендацій щодо прогнозування та шляхів формування продовольчої безпеки продовольчої безпеки України.

Для практичного використання результатів дисертаційної роботи важливим є те, що основні її положення і пропозиції доведено до рівня методичних і практичних розробок. Зокрема, ключові положення та пропозиції дисертаційної роботи пройшли апробацію та прийняті до впровадження: Національною асоціацією сільськогосподарських дорадчих служб України (довідка № 01-01/01-12 від 28.11.2012 р.); Департаментом агропромислового розвитку України.

розвитку Київської обласної державної адміністрації при розробці комплексної Програми «Розвиток сільського господарства та сільських територій Київської області на 2018-2019 роки» (довідка № 02-02.3-1/1358 від 19.07.2018 р.); Міністерством аграрної політики та продовольства України при розробці галузевих програм та окремих розділів проекту Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2021 року (довідка № 01-12/38 від 13.02.2019 р.).

Окремі теоретичні положення і практичні висновки дослідження використовуються у навчальному процесі Національного університету біоресурсів і природокористування України при викладанні дисциплін «Прогнозування соціально-економічних процесів» та «Системи прийняття рішень» (акт про впровадження від 02.04.2019 р.)

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Загалом, оцінюючи важливе значення одержаних наукових результатів дисертаційного дослідження, висновків та пропозицій, з погляду опонента необхідно звернути увагу на окремі зауваження і дискусійні моменти, зокрема:

1. Порівняння стану продовольчої безпеки України з Ірландією та Бурунді (С. 45) вважаю не доцільним, адже краще порівнювати стан продовольчої безпеки з країнами які мають подібні кліматичні, соціальні та економічні умови (наприклад Польща, країни Балтії).

2. В запропонованому автором алгоритмі розрахунку інтегрального індексу продовольчої безпеки враховується відносна вага груп продуктів у загальній калорійності, споживанні білка та заліза (С. 92). На нашу думку, варто було б розширити перелік поживних речовин такими важливими макро- та мікроелементами як жири, кальцій та клітковина.

3. Дисертантом виділено таку складову продовольчої безпеки, як висока якість та безпека продуктів харчування (С. 39), проте подальшого поширення в оцінці та прогнозуванні стану продовольчої безпеки це не набуло. Включення в показників, що характеризують якість та безпечність продуктів, значно підсилило б дисертаційне дослідження.

4. Аналізуючи наслідки рішення уряду про скасування регулювання цін на продукти харчування, автор вважає його передчасним (С. 124), так як вважає внутрішній продовольчий ринок монополізованим. Це на наш погляд дискусійне положення, тому що будь-який контроль за цінами, як це показав досвід фармацевтичної галузі призводить до дефіциту та тіньового ринку.

5. В схемі представленої на рис. 3.2 «Складові інформаційно-аналітичної системи моніторингу продовольчої безпеки України» (С. 136) представлено джерела інформації, споживачі інформації, однак відсутній орган на якого покладено завдання накопичення, зберігання та обробки визначених масивів інформації.

6. Відомо, що в Україні тривалий проміжок часу розроблявся закон «Про продовольчу безпеку» і який був прийнятий Верховною Радою України, проте не підписаний Президентом. В дисертаційному дослідженні відсутні пропозиції про доцільність прийняття даного закону в сучасних умовах.

7. Автором розраховано розмір адресних розміру продовольчої субсидії для підвищення економічної доступності продуктів харчування за рахунок бюджету. Доречним було б додати інформацію про загальний обсяг видатків на запропоновану допомогу.

Водночас зазначимо, що дискусійні положення та зауваження не впливають на наукову і практичну цінність одержаних автором результатів і не знижують в цілому позитивної оцінки дисертаційної роботи.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Стариченка Євгенія Михайловича є одноосібною, завершеною працею, результатом власних розробок автора, присвячених формуванню, забезпеченню та прогнозуванню рівня продовольчої безпеки. Тема роботи є актуальною і відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

За фаховим спрямуванням, змістом, теоретичною і практичною значимістю дисертаційна робота «Прогнозування рівня продовольчої безпеки України» відповідає вимогам пунктів 9, 11, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою № 567 Кабінету Міністрів

України від 24.07.2013 р., зі змінами та доповненнями згідно Постанов № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р. та № 567 від 27.07.2016 р., а її автор – Стариченко Євгеній Михайлович, заслугоує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, доцент,

завідувач кафедри геодезії

та землеустрою

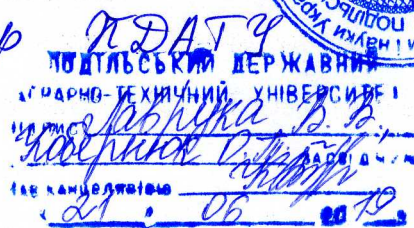
Подільського державного

аграрно-технічного університету

В. В. Лаврук

Підпис Лаврука В.В.

Чесний секретар

О.Т. Коберник